

tekenen, handvaardigheid, textiele vormgeving

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Inzenden scores
- 6 Bronvermeldingen

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit v.w.o.-h.a.v.o.-m.a.v.o.-v.b.o.

Voorts heeft het College voor Examens (CvE) op grond van artikel 2 lid 2d van de Wet CvE de Regeling beoordelingsnormen en bijbehorende scores centraal examen vastgesteld.

Voor de beoordeling zijn de volgende passages van de artikelen 36, 41, 41a en 42 van het Eindexamenbesluit van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het College voor Examens.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de gecommiteerde toekomen.
- 3 De gecommiteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het College voor Examens.

De gecommiteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommiteerde.

- 4 De examinerator en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Indien de examinerator en de gecommiteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommiteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examinerator. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke gecommiteerde aanwijzen. De beoordeling van de derde gecommiteerde komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de regeling van het College voor Examens van toepassing:

- 1 De examinerator vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examinerator en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
  - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
  - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
  - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
  - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
  - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
  - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;
  - 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;

- 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen;
- 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.
- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Voor een juist antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal scorepunten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
- 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 7 Indien de examinerator of de gecommiteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan het College voor Examens. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
- 8 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
- 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.
- NB1 Het College voor Examens heeft de correctievoorschriften bij regeling vastgesteld. Het correctievoorschrift is een zogeheten algemeen verbindend voorschrift en valt onder wet- en regelgeving die van overheidswege wordt verstrekt. De corrector mag dus niet afwijken van het correctievoorschrift.
- NB2 Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht.
Evenmin is er een standaardformulier voorgeschreven voor de vermelding van de scores van de kandidaten.
Het vermelden van het schoolexamencijfer is toegestaan, maar niet verplicht.
Binnen de ruimte die de regelgeving biedt, kunnen scholen afzonderlijk of in gezamenlijk overleg keuzes maken.
- NB3 Als het College voor Examens vaststelt dat een centraal examen een onvolkomenheid bevat, kan het besluiten tot een aanvulling op het correctievoorschrift.
Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt zo spoedig mogelijk nadat de onvolkomenheid is vastgesteld via Examenblad.nl verstuurd aan de examensecretarissen.

Soms komt een onvolkomenheid pas geruime tijd na de afname aan het licht. In die gevallen vermeldt de aanvulling:

NB

- a. Als het werk al naar de tweede corrector is gezonden, past de tweede corrector deze aanvulling op het correctievoorschrift toe.
- b. Als de aanvulling niet is verwerkt in de naar Cito gezonden WOLF-scores, voert Cito dezelfde wijziging door die de correctoren op de verzamelstaat doorvoeren.

Een onvolkomenheid kan ook op een tijdstip geconstateerd worden dat een aanvulling op het correctievoorschrift ook voor de tweede corrector te laat komt. In dat geval houdt het College voor Examens bij de vaststelling van de N-term rekening met de onvolkomenheid.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen kunnen maximaal 75 scorepunten worden behaald.

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Edele arbeid

1 maximumscore 2

twee van de volgende:

- De arbeiders zijn in alle rust/waardigheid aan het werk (terwijl het rapen van de resten korenaren hard werken is voor een magere opbrengst).
- Er is sprake van eenheid/samenwerking. Verschillende generaties, volwassenen werken in harmonie samen en de kinderen spelen ertussendoor en/of verschillende groepen werken rustig naast elkaar (er lijkt geen sprake van een strijd om het bemachtigen van de weinige resten).
- De arme plattelandarbeiders ogen gezond / verzorgd (er lijkt weinig sprake te zijn van lijden vanwege de armoede / het zware werk).
- Het werk wordt gedaan in een zonnige atmosfeer en/of idyllisch ogende omgeving.

per juist antwoord

1

2 maximumscore 2

twee van de volgende:

- Het diffuse licht geeft de situatie een zacht/sferisch/stemmig karakter.
- Het uitgebalanceerde kleurgebruik (geelgroene achtergrond, waartegen de blauwe figuren afsteken, met één helder rood en een helder blauw accent) draagt bij aan idee van harmonie/balans.
- Uit de ordening van de figuren spreekt een streven naar balans/harmonie (ze zijn gerangschikt langs een diagonale lijn afwisselend rechtop, gebukt of gebogen staan maakt het geheel 'levendig').

per juist antwoord

1

3 maximumscore 1

De negentiende-eeuwse (stadse) burgerij had een nostalgisch en geïdealiseerd beeld van de agrarische samenleving op het platteland. Dit geïdealiseerde beeld vormde een tegenhanger voor alles wat er mis was met het moderne leven in de stad en/of dit beeld van het platteland vormde een ontsnapping uit het stadse leven (escapisme).

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

4 maximumscore 2

twee van de volgende:

- Er wordt een beeld getoond van een 'rijk' plattelandsleven, met voldoende oogst.
- Er wordt een beeld getoond van een overheid die orde/gezag uitdraagt (de ambtelijke toezichthouder die aanwezig is bij het korenrapen zorgt voor het ordelijke verloop / straalt gezag uit).
- Er wordt een beeld getoond van een overheid die zorg draagt voor de armen in de samenleving (de armen mogen onder toezien van de overheid gratis voedsel van het land halen).
- Met het tonen van folklore en tradities kan de overheid benadrukken dat bestaande gezagsverhoudingen gehandhaafd worden.

per juist antwoord

1

5 maximumscore 4

Millet:

- De benadering van het onderwerp door Millet is realistisch (in tegenstelling tot de romantische benadering bij Breton) 1
- hij toont / benadrukt het zware boerenbestaan door de houding en mimiek van de boer en/of door de eenzaamheid van de boer in het weidse landschap / door de rotsachtige grond en de fel brandende zon 1

Courbet:

- De benadering van het onderwerp door Courbet is realistisch / sec / objectief en/of als een maatschappelijk vraagstuk (in tegenstelling tot de romantische benadering bij Breton) 1
- hij toont anonieme, hardwerkende arbeiders zonder idealisering en/of hij toont eenvoudige / de kunst onwaardig geachte types op het grootse formaat van een historiestuk en/of hij toont dat armoede overgaat van vader op zoon 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

6 maximumscore 2

twee van de volgende:

- (verlangen naar eenvoud/oprechtheid) Uit de onderwerpskeuze spreekt een nostalgisch verlangen naar het harde, maar eerlijke leven van arme boeren.
- (nostalgie) De voorstelling verwijst naar zeventiende-eeuws genreschilderkunst in Nederland en daarmee naar een tijd van nationale trots. Deze hang naar de zeventiende eeuw is (in Nederland) een kenmerk van de romantiek.
- (verheerlijking van het eenvoudige leven) Door middel van een uitgebalanceerde compositie en/of zacht/warm licht en/of subtiel kleurgebruik wordt het harmonieuze samenzijn van het eenvoudige/arme gezin benadrukt.

per juist antwoord

1

7 maximumscore 3

- verschil in benadering (twee van de volgende): 2
  - Van Gogh kiest voor het vastleggen van een tafereel / levens die nog rauwer/armoediger zijn dan dat van de familie van Israëls.
  - Van Gogh kiest een standpunt (redelijk dicht op de figuren) waarbij de nadruk komt te liggen op de gemoedstoestand/psychologie van de afgebeelde personen (bij Israëls is er de nodige afstand tot de figuren).
  - Van Goghs penseelstreek is grover dan die van Israëls, hetgeen het ruwe karakter van het tafereel versterkt / het idee van een weerbarstig bestaan versterkt.
- doel van benaderingswijze: 1

Van Goghs doel was moraliserend, hij probeerde de waardigheid te tonen waarmee deze arme mensen hun lot dragen.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

8 maximumscore 3

- naar het leven: De koppen / handen / houdingen zijn in studies/schetsen direct bestudeerd en nagetekend bij de boerenfamilie die hij bezocht als voorbereiding op dit schilderij 1
- uit het hoofd: De compositie, de kleuren en het licht (en in minder mate ook de koppen / handen en houdingen) zijn later (verder) geconstrueerd (en vervormd/veranderd door de directheid/spontaniteit van schilderen) 1
- reden om beide werkwijzen toe te passen (een van de volgende): 1
  - Door zo te werken probeerde Van Gogh (naast een natuurgetrouwe weergave) meer 'leven' te brengen in het schilderij / te scheppen in plaats van af te beelden.
  - Het naar het leven schilderen van deze scène was praktisch moeilijk uitvoerbaar (deze boeren hadden geen tijd om uren voor Van Gogh te poseren, daarom greep hij terug op de aloude / gebruikelijke methode van het samenstellen van een schilderij uit verschillende schetsen en studies).

9 maximumscore 1

Van Gogh en Millet identificeerden zich met de hard werkende / eerlijke / oprechte arbeider.

of

Net als boeren waren Van Gogh en Millet handarbeiders die eerlijk werk deden zonder pretenties.

10 maximumscore 2

twee van de volgende:

- Door het staande formaat wordt de beweging van beneden naar boven (en van voor naar achter) benadrukt, waardoor het werk nog zwaarder lijkt te worden.
- Het monotone (zwart-wit) kleurgebruik benadrukt de eenzijdigheid van de arbeid.
- Door de uitsnede worden zowel de figuren op de voorgrond getoond als de massa in de verte. Hierdoor wordt de omvang/grootte van de werkzaamheden benadrukt.
- Door de uitsnede heb je als beschouwer geen idee hoe groot het project is, hierdoor ontstaat de suggestie dat het almaar voortgaat / uitdijt.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

11 maximumscore 1

Van Gogh wilde laten zien dat het afbeelden van mijnwerkers en boeren recht moest doen aan hun leven: de kleuren, vormen en vormgeving moesten een eerlijk en echt beeld geven van hun leven en werk ('niet geparfumeerd, geen conventionele gladheid'). In het citaat van Levi Strauss wordt verwezen naar de zichtbare vuilheid, grauwhed van werkers die ook op de foto's aanwezig blijft.

12 maximumscore 2

- De mijnwerkers krijgen door zijn foto's niet daadwerkelijk een beter leven. De esthetische kwaliteit van de foto's (perfecte zwart-wit afdrukken, fraaie composities, oog voor het moment en voor detail, fraai licht etc.) roept wel bewondering op, maar leidt eerder af dan dat ze aanzet tot actie 1
- Salgado zou de kritiek kunnen pareren door aan te geven dat (een van de volgende): 1
  - hij juist dankzij een krachtige verbeelding de aandacht van zijn publiek vestigt op de zware arbeid. Dit zou een eerste aanzet tot actie kunnen opleveren.
  - hij juist door de bijzondere vormgeving een podium creëert om deze misstanden te tonen / zonder deze bijzondere verbeelding het probleem niet eens in beeld zou komen.
  - hij door activiteiten te ontplooiën naast het fotograferen en exposeren (zoals het geven van interviews) aandacht kan vragen voor het probleem.

Ideaal wonen

---

13 maximumscore 1

In dit project is sprake van engagement en/of worden vragen gesteld als: Welke maatschappelijke betekenis heeft kunst? en/of Wat zijn de grenzen van de kunst? en/of Kan een werkgelegenheidsproject ook kunst zijn? In de kunstwereld (en onder tentoonstellersmakers) is er in de 21e eeuw sprake van (een hernieuwde) aandacht voor engagement in de kunst en/of voor deze vragen.

of

Dit project past in de lijn van de tentoonstelling, de Documenta 13 stond onder andere in het teken van artistiek onderzoek op het terrein van 'betrokkenheid' en 'actief leven' (in relatie tot theorie).

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

14 maximumscore 2

twee van de volgende:

- 'De zorg voor het gebouw als zorgen voor de gemeenschap' kan verklaard worden vanuit het feit dat mensen binnen dit project werkervaring konden opdoen en/of mensen die werkloos waren tijdelijk werk konden krijgen.
- 'De zorg voor het gebouw als zorgen voor de wereld' kan verklaard worden vanuit het hergebruik van materialen en/of het hergebruiken van een bestaand pand.
- 'De zorg voor het gebouw als zorgen voor de buurt' kan verklaard worden vanuit de aandacht voor het leefbaar / levendig maken van een locatie.

per juist antwoord

1

15 maximumscore 3

- cultuur:

1

Hij beoogde een brug te slaan tussen het alledaagse en het poëtische/kunstzinnige. Door het huis 'praktisch' leefbaar te maken en tegelijkertijd het verleden / het verval niet volledig weg te poetsen en/of door ruimte te geven aan kunstzinnige oplossingen / objecten / activiteiten en/of door het praktisch leefbaar maken van het huis als kunstzinnige praktijk te beschouwen/presenteren

of

Hij beoogde een brug te slaan tussen de cultuur van kunstprofessionals en die van amateurs door werklozen en/of wijkbewoners te laten participeren in een kunstproject

- plaats:

1

Hij beoogde met de samenwerking tussen Duitsers en Amerikanen een culturele hersteloperatie / een symbolisch herstel van een relatie die (door de Tweede Wereldoorlog) beschadigd was

- tijd:

1

Hij beoogde met het herstellen van het Hugenhuis een brug te slaan tussen het verleden en het heden. Met het reactiveren van deze plek maakt hij ook het verleden ervan levend en actueel (hij laat zien dat er ook nu nog mensen / vluchtelingen / activiteiten zijn die een beschermende plek nodig hebben).

Vraag	Antwoord	Scores
16	maximumscore 2	
	<ul style="list-style-type: none"> • De tekst geeft een toelichting op en/of is een verantwoording voor dit redelijk complexe kunstproject 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • Uit de tekst spreekt een geloof in / hoop op een betere toekomst waarin nieuwe economische paradigma's/modellen over de hele wereld verspreid en/of in praktijk gebracht zullen worden (een model dat gebaseerd is op wat voorhanden is: bestaande materialen, cultureel erfgoed, vakmanschap en op samenwerking) 	1
17	maximumscore 3	
	drie van de volgende:	
	– Onregelmatig verspringende geveldelen/bouwlichamen/volumes doen denken aan de 'organische' bouw van middeleeuwse steden.	
	– Sterk hellende daken (tentdaken) doen denken aan daken van middeleeuwse kastelen/kloosters.	
	– De aanwezigheid van een put met hoed/kegeldak die aan sprookjes / geromantiseerde verhalen lijkt ontleend.	
	– Natuurlijke begroeiing tegen de gevel en/of een nauwe relatie met de tuin die refereert aan het verlangen naar leven in harmonie met de natuur.	
	– Spitsbogen die doen denken aan middeleeuwse/gotische bouwwerken.	
	– De rode baksteen en/of het onbepoeterd laten van de muren doet denken aan de bouw van middeleeuwse kerken of kloosters en/of aan de sterk op de regio gerichte architectuur.	
	– Verlevendiging van de gevel door onregelmatige ordening van openingen en/of grote variatie aan vormen van openingen (ramen en deuren) in de muur doet denken aan kleinschalige, min of meer organisch ontstane bouwwerken uit de middeleeuwen.	
	per juist antwoord	1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

18 maximumscore 2

Er is hier in Morris' ogen sprake van een goede leefomgeving, vanwege (twee van de volgende):

- het op ambachtelijke wijze / uit hout gesneden en/of met hoogwaardige materialen geproduceerde meubilair en/of trapleuningen waarvan de kwaliteit hoger was dan industrieel / met machines vervaardigd meubilair.
- het op maat gemaakte / handgemaakte (zit)meubelstuk dat in verhouding was met de omgeving en (althans in de vorm) geen overbodige versieringen bezat.
- de met de hand geschilderde voorstelling op de kast (ontleend aan middeleeuwse literatuur). Morris had een grote voorkeur voor edel handwerk / vakmanschap en/of hield van kunst (en van middeleeuwse sprookjes / thema's).
- de hoogwaardig gebakken, rode tegels op de vloer (gebakken van uit de regio afkomstige grondstoffen) die duurzaam (en fraai van kleur) waren.
- de hoge kwaliteit van het behang. Het bestaat uit een patroon van gestileerde, natuurlijke motieven (niet-illusionistische decoratie op de muur was in de visie van Morris beter/mooier).

per juist antwoord

1

19 maximumscore 2

- Morris had kritiek op (een van de volgende):
  - in neostijlen uitgevoerde gebruiksvoorwerpen, omdat stijl en voorwerp (in zijn ogen) vaak niet, of slecht op elkaar waren afgestemd.
  - de rijke ornamentiek van de voorwerpen uit zijn tijd, omdat deze versiering vaak los stond / niet voortvloeide uit materiaal en techniek van het voorwerp.
  - machinaal / industrieel vervaardigde voorwerpen, omdat ze 'zielloos' waren.
  - op de zo goedkoop mogelijk geproduceerde voorwerpen, vanwege de slechte kwaliteit (materiaal en ontwerp).
- Met 'werk dat de maker degradeert' doelt Morris op het idee dat fabrieksarbeid de (gekwalficeerde) ambachtsman 'degradeert' tot arbeider / machine, omdat deze slechts een deel van het productieproces uitvoert/overziet

1

1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

20 maximumscore 1

Nee, het is geen naïeve, idealistische dromerij, want:

Morris brengt zijn visie (die weliswaar gestoeld is op een idealisering van het ambacht) in de praktijk, bijvoorbeeld in zijn firma en/of in zijn ontwerpen en/of Morris geeft met zijn ideeën een impuls (aan anderen) om veranderingen door te voeren in het productieproces en/of om de kwaliteit van de producten te waarborgen.

of

Ja, het is naïeve, idealistische dromerij, want:

Morris gaat in zijn visie voorbij aan het feit dat de kwaliteitsproducten die met de hand gemaakt worden te duur zijn voor de gemiddelde burger en/of niet op grote schaal gemaakt kunnen worden en/of dat het in gang gezette proces van industrialisering onomkeerbaar is.

21 maximumscore 3

Zowel Morris als Gropius (drie van de volgende):

- vond dat kunstwerken en/of door ambachtslieden vervaardigde producten een bijdrage leveren aan een betere/gelukkige samenleving.
- hechtte veel waarde aan de functionele en esthetische kwaliteit van toegepaste kunst / kunst.
- relativeerde het onderscheid in status/creativiteit tussen kunstenaar en ambachtsman.
- ging uit van het samengaan van de kunsten / het Gesamtkunstwerk.
- vond dat de vorm moest voortvloeien uit de functie.
- geloofde dat een 'betere/mooiere' omgeving leidt tot betere mensen.

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

22 maximumscore 2

De discussie zou gaan over (twee van de volgende):

- de inzet van machines / industriële techniek. Morris was daarop tegen terwijl Gropius binnen het Bauhaus zocht naar manieren om nieuwe technieken en materialen te benutten.
- de waardering voor de middeleeuwen en/of de traditie. Morris verheerlijkte de middeleeuwen, terwijl Gropius vrij kritisch stond tegenover de (romantische) traditie (die zich te weinig rekenschap gaf van de problematiek van het moderne, eigentijdse leven).
- de natuur als grote inspiratiebron. Morris had een voorkeur voor op de natuur geïnspireerde ontwerpen terwijl Gropius vond dat ontwerpen vooral in overeenstemming met de architectuur / geometrisch moesten zijn.
- het wel/niet toepassen van decoratie. Morris was voorstander van het gebruik van decoratie (zolang deze voortvloeit uit / past bij de functie) terwijl Gropius tegen (elke vorm van) extra toegevoegde versiering was.

per juist antwoord

1

23 maximumscore 3

- In deze docentenwoningen past Gropius een vaste norm/standaard toe voor (twee van de volgende):
  - het grondplan
  - de volumes/blokken
  - de raampartijen
  - de constructie: stalen skeletten in combinatie met (gewapend) beton
- Het doel van standaardisatie was het laag houden van de (ontwerp-, fabricage-, en bouw)kosten, zodat relatief goede en tegelijkertijd betaalbare woningen gerealiseerd konden worden voor arbeiders / de middenklasse

2

1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

24 maximumscore 2

twee van de volgende:

- dynamisch: duidt op de aerodynamische/gestroomlijnde vormgeving met gebruik van aluminium (zoals vliegtuigen en auto's) en/of op het koepelvormige dak met ventilator erop en/of het feit dat het huis eenvoudig in- en uit elkaar te halen en/of te transporteren is, zoals te zien uit de montage van de kabels en aluminium onderdelen
- maximaal: zo efficiënt (maximaal) mogelijk gebruikmaken van energie door middel van de ventilator en/of van opwarming door aluminium/kunststof en/of maximaal gebruik van de ruimte door op maat gemaakt meubilair en/of efficiënt gebruik van de ruimte door bundeling van voorzieningen in de centrale zuil/koker en/of maximale benutting van de ruimte door dunne aluminium wanden en/of efficiënt gebruik van licht door weerkaatsing van licht via de aluminium wanden
- tension: De spanning duidt op de constructie van gespannen kabels (netwerk) die dient als drager van de bekleding met aluminium onderdelen.

per juist antwoord

1

25 maximumscore 2

- Ja , de 'vormgeving' van Gropius was vooral ingegeven door esthetische motieven, want (twee van de volgende): 1
  - het werken met moderne materialen zoals glas, beton en metaal, was ingegeven door de wens om met gladde oppervlakken en /of vlakken en /of transparantie versus geslotenheid te werken en vaak niet praktisch (te koud, te ingewikkeld proces).
  - de esthetische keuzes voor de synthese van vorm / architectuur en kleur werd belangrijker gevonden dan het gebruiksgemak van de woningen.
  - het maken van platte daken kwam voort uit een esthetisch motief / het ontwerpen met verticale en horizontale lijnen, maar zorgde in de praktijk vaak voor lekkages.

- Nee, Gropius was meer dan een estheet/vormgever, want hij heeft de kwaliteit van wonen verbeterd door (twee van de volgende): 1
  - de aandacht voor licht en lucht in woningen (dankzij het bouwen in beton, glas en metaal werden grote raampartijen mogelijk).
  - de aandacht voor het construeren van grote (en lichte) open ruimtes (dankzij het bouwen in beton en metaal waren dragende muren in de woningen niet of minder aanwezig).
  - de inzet van standaardisering in de bouw, hierdoor konden op grote schaal relatief goede en betaalbare woningen worden gebouwd.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

26 maximumscore 2

- Het beste (een van de volgende): 1
  - Het project van Theaster Gates, want het biedt oplossingen voor actuele sociaalmaatschappelijke problemen met betrekking tot erfgoed, werkloosheid, milieu en/of de poëtische kracht ervan is erg groot en werkt aanstekelijk en dat is precies de kracht van het utopische.
  - Het huis van William Morris, omdat zijn creatieve oplossingen passen bij de huidige idealen om een duurzame en kwalitatief hoogwaardige leefomgeving te realiseren en/of bij de realisatie van zijn projecten (een gemeenschap van kunstenaars/ambachtsmensen betreft waarbij kwaliteit van werk en sociale omstandigheden belangrijk zijn, en daarvan wordt ook nu het belang (weer meer) onderkend.
  - Het gestandaardiseerde woonhuis van Walter Gropius, omdat zijn plan in essentie gaat om modern, snel en goedkoop te bouwen voor een groot publiek, en dat is een dermate krachtig idee dat niet gauw aan betekenis in zal boeten (en tijdelijke 'grillen' in vormgeving en architectuur zal overleven).
  - Het 'dynamische' woonhuis van Buckminster Fuller, omdat hij een manier bedacht om nieuw, snel, energiezuinig en (in de toekomst) goedkoop te bouwen met behulp van de meest moderne technieken (uit auto en vliegbouwtechnologie) en aerodynamische vormen en/of omdat zijn modellen voldoen aan een stereotype van een 'utopisch uiterlijk' door het gebruik van moderne / glanzende materialen als aluminium en kunststof, een kwaliteit die nog herkenbaar is in industriële prototypes anno nu.

2e deel van het antwoordmodel >>>>

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

- Het minst goed (een van de volgende):
  - Het project van Theaster Gates, omdat het een experiment is dat maar op zeer kleine schaal kan worden uitgevoerd en heel veel kennis, kunde en inzet vraagt van mensen en/of geen oplossing biedt voor kwesties als werkloosheid, erfgoed, milieu op grote schaal en/of omdat het vooral een statement is.
  - Het huis van William Morris, omdat hij uitgaat van vakkennis en goed materiaal en arbeidsintensieve processen en die zijn in de huidige crisistijd alle drie schaars en/of onbetaalbaar geworden.
  - Het gestandaardiseerde woonhuis van Walter Gropius, omdat deze manier van snel en goedkoop bouwen voor een groot publiek niet meer de gewenste voordelen voor het milieu oplevert zoals energiezuinigheid / efficiëntie / duurzaamheid en/of omdat deze modernistische stijl niet meer past bij de sterke individualisering in de samenleving die tot uitdrukking komt in juist gedifferentieerde bouw (elk huis of elke gevel anders).
  - Het 'dynamische' woonhuis van Buckminster Fuller, omdat zijn modellen zeer gedateerd zijn en aan een 'toekomst' doen denken die inmiddels achterhaald is en/of modellen waarvan inmiddels is aangetoond dat de vorm en/of het materiaal niet energiezuinig / goedkoop / duurzaam is.

1

Beeld en blik

---

27 maximumscore 2

twee van de volgende:

- De zorgelijke / peinzende blik/emotie van de vrouw wekt de suggestie dat ze in moeilijkheden verkeert / in een lastige situatie zit.
- De grote hoeveelheid geld (in combinatie met de brief) die de vrouw in haar handen houdt wekt de suggestie dat het hier om een belangrijke / bedenkelijke transactie gaat.
- De ruimte waarin de vrouw zich bevindt, waarom houdt ze zich (met het geld) op in een badkamer/wc.
- Door de spiegel krijgt dit beeld een extra lading (psychologisch). Het personage is hierdoor vanuit een andere hoek zichtbaar en wekt de suggestie een net iets ander verhaal te vertellen.

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

28 maximumscore 2

twee van de volgende

- Dramatische lichtwerking door sterke licht-donkercontrasten, het gezicht van de vrouw is sterk uitgelicht. In het spiegelbeeld is de schaduwzijde juist goed zichtbaar.
- Dwingende compositielijnen die de aandacht vestigen op de bijzonderheden van deze situatie. De aandacht wordt geleid naar het geld, door de lijst van de spiegel en/of de aandacht wordt geleid naar het gezicht in de spiegel, door de onderrand van het handdoekkastje.
- Het contrast tussen 'actie' op de voorgrond en de leegte op de achtergrond.
- Het drama wordt versterkt door de herhaling van het beeld van de peinzende vrouw in de spiegel.

per juist antwoord

1

29 maximumscore 3

drie van de volgende:

- modebeeld van de jaren '50: make-up / kapsel / kleding / ruimte
- geposeerde (dramatische) houding en/of gezichtsuitdrukking
- de vrouw als (centraal) onderwerp
- het gebruik van kunstmatige belichting
- het gebruik van een studio (voor binnen) / een set met decors

per juist antwoord

1

30 maximumscore 1

een van de volgende:

- In dit werk speelt Sherman met het idee/concept van identiteit. Ze fotografeert zichzelf telkens in een andere (stereotype) rol / identiteit (bijvoorbeeld huisvrouw of glamourgirl).
- In dit werk speelt Sherman met het idee/concept van documentaire fotografie. Het is een serie van zwart-wit foto's waarin ze (met de zelfontspanner) stelselmatig zichzelf vastlegt.
- In dit werk speelt Sherman met het idee/concept van kunstgeschiedenis / indeling in kunsthistorische stijlen. Ze refereert met haar titels en/of het werken in series aan Minimal Art en Concept Art.

Vraag	Antwoord	Scores
31	maximumscore 3	
	<ul style="list-style-type: none"> • Verwarrende transformatie: De foto lijkt in eerste instantie / vluchtig bekeken een vertrouwd beeld te geven, een foto remake van een beroemd kunstwerk. Bij nadere bestudering blijkt echter dat vrijwel niets van het origineel van Botticelli overeind blijft 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • Voorbeeld (twee van de volgende): <ul style="list-style-type: none"> – De transformatie van het 'fijne' tekenachtige karakter van Botticelli's Judith tot een overdreven dikke laag make-up bij Sherman. – De transformatie van attributen: Botticelli's 'levensechte' kop van Holofernes wordt in Shermans werk een masker dat direct afkomstig lijkt uit de feestwinkel en/of het zwaard in Botticelli's schilderij wordt een briefopener in Shermans werk en/of in Shermans werk lijken de voeten van Judith attributen uit een feestwinkel te zijn. – De transformatie van Botticelli's zorgvuldig geconstrueerde decor en/of de fraaie kleding bij Botticelli tot een ogenschijnlijk willekeurig geheel van stoffen en lappen bij Sherman. – De transformatie van Botticelli's elegante stiling / het sprookjesachtige van Botticelli's werk tot het plumpe realisme van Sherman, door bijvoorbeeld haar houding en/of het harde licht. – De transformatie van Judiths dienstmeid, een schim op de achtergrond in Botticelli's werk, tot een takkenbosje (met strik) in Shermans werk. 	2
32	maximumscore 1	
	<p>Het baseren van haar werk op reproducties onderstreept de thematiek van haar werk, zoals (een van de volgende):</p> <ul style="list-style-type: none"> – de kracht van beeldvorming/beeldconventies, in de (kunst)geschiedenis / in de media. – het spel met authenticiteit/origineel versus kopie en reproductie. 	
33	maximumscore 2	
	<ul style="list-style-type: none"> • De mannelijke blik is binnen feministische theorievorming (mede) bepalend voor het ontstaan en bevestigen van stereotiepe vrouwbeelden en daarmee bepalend voor de positie die vrouwen innemen in de maatschappij 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • Sherman toont in haar werk stereotiepe (door 'male gaze' bepaalde) vrouwbeelden. Bijvoorbeeld: de huisvrouw, de femme fatale, de verleidelijke vrouw/vrouw als lustobject en/of ze benadrukt in haar werk de wijze waarop deze beelden zijn ontstaan en worden bevestigd (door de beelden uit -en beeldtaal van, kunst en media te kopiëren) 	1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

34 maximumscore 1

Sherman wil aangeven dat (een van de volgende):

- het beeld / de kunst zélf voorop moet staan (maar door dergelijke verhandelingen op de achtergrond raakt).
- ze erop tegen is dat haar werk gezien en gebruikt wordt als een soort pamfletkunst.
- ze dit werk niet met deze 'feministische' bedoeling/intentie maakt.

35 maximumscore 2

Lucas verbeeldt de obscene mannelijke blik door (twee van de volgende):

- de vrouw letterlijk voor te stellen als (lust)object, een ding dat alleen bestaat uit een paar benen en een kruis waarbij vanuit de schouders fallische vormen groeien en richting kruis wijzen.
- de onderuitgezakte wijdbeense houding van de figuren.
- 'bloot' te suggereren met vleeskleurige panty's en netkousen.
- de vrouw voor te stellen als speeltje, door de zachte/popachtige/kussenachtige vormgeving van de figuren.
- de snookertafel, deze verwijst naar de mannelijke blik waarin seks als spel wordt gezien en/of het snookerspel als metafoor voor seks.

per juist antwoord

1

36 maximumscore 2

- Shermans toon is afstandelijk / ingehouden / neutraal / onopvallend / genuanceerd 1
- Lucas' toon is provocatief / banaal / schreeuwerig / hard 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

37 maximumscore 1

- kunst (een van de volgende): 1
  - Lucas' werk is een verbeelding van 'male gaze' en/of het werk is een verbeelding van haar jeugdervaringen.
  - Het werk is een (fors) statement, maar er blijkt geen goed- of afkeuring uit. Zodoende lijkt Lucas niet uit op het verbeteren van de wereld / het overtuigen van de beschouwer, het kunstwerk / de verbeelding staat centraal.

of

- kritisch-geëngageerde kunst (een van de volgende): 1
  - Lucas roert in dit werk een feministisch/maatschappelijk thema aan, de positie/rol van de vrouw (in de ogen van de man/puberjongens). Daarmee probeert ze bewustwording teweeg te brengen. Dit kunstwerk is daarom gericht op effect en daarom, in Pontzens visie, kritisch-geëngageerde kunst.
  - Lucas probeert de beschouwer te choqueren door het gebruik van expliciete beelden. Daarmee probeert ze een mentaliteitsverandering teweeg te brengen. Dit kunstwerk is daarom gericht op effect en daarom, in Pontzens visie, kritisch-geëngageerde kunst.

5 Inzenden scores

Verwerk de scores van de alfabetisch eerste tien kandidaten per examinerator in het programma WOLF.

Zend de gegevens uiterlijk op 23 mei naar Cito.

De normering in het tweede tijdvak wordt mede gebaseerd op door kandidaten behaalde scores. Als het tweede tijdvak op uw school wordt afgenomen, zend dan ook van uw tweede-tijdvak-kandidaten de deelscores in met behulp van het programma WOLF.

6 Bronvermeldingen

---

afbeelding 1	Jules Breton, <i>Les Glaneuses</i> , 1854
afbeelding 2	Jean-François Millet, <i>L'Homme à la houe</i> , 1850
afbeelding 3	Gustave Courbet, <i>Les Casseurs de pierres</i> , Gustave Courbet, 1849
afbeelding 4	Jozef Israëls, <i>Een boerenfamilie, gezeten rond een tafel</i> , 1882
afbeelding 5	Vincent van Gogh, <i>De aardappeleters</i> , 1884-85
afbeelding 6	Theaster Gates, Hugenotenhuis, Documenta 2012
afbeelding 7	Theaster Gates, Hugenotenhuis, Documenta 2012
afbeelding 8	William Morris en Philip Webb, <i>Red House</i> , 1859
afbeelding 9	William Morris en Philip Webb, <i>Red House</i> , 1859
afbeelding 10	William Morris en Philip Webb, <i>Red House</i> , 1859
afbeelding 11	Walter Gropius, 'Haus Muche / Schlemmer', 1925-26
afbeelding 12	Walter Gropius, 'Haus Muche / Schlemmer', 1925-26
afbeelding 13	Walter Gropius, isometrische aanzicht van drie docentenwoningen, 1925-26
afbeelding 14	Richard Buckminster Fuller, <i>Dymaxion House</i> , ca.1929
afbeelding 15	tijdschriftartikel over <i>Dymaxion House</i>
afbeelding 16	Cindy Sherman, <i>Untitled Film Still #35</i> , 1979
afbeelding 17	Cindy Sherman, <i>Untitled Film Still #5</i> , 1978
afbeelding 18	Cindy Sherman, <i>Untitled Film Still #11</i> , 1978
afbeelding 19	Sandro Botticelli, <i>Judith met het hoofd van Holofernes</i> , 1495
afbeelding 20	Cindy Sherman, <i>Untitled #228</i> , 1990
afbeelding 21	Sarah Lucas, <i>Bunny Gets Snookered</i> , 1997
afbeelding 22	Sarah Lucas, <i>Bunny Gets Snookered (detail)</i> , 1997
figuur 1	Sebastiao Salgado, <i>Mijnwerkers in Serra Pelada</i> , 1986
figuur 2	Theaster Gates, <i>Dorchesters Project House</i> , 2006
figuur 3a	Theaster Gates, Hugenotenhuis, Documenta 2012
figuur 3b	Theaster Gates, Hugenotenhuis, Documenta 2012
figuur 4a	Richard Buckminster Fuller, <i>Dymaxion House</i> , ca. 1929
figuur 4b	Richard Buckminster Fuller, <i>Dymaxion House</i> , reconstructie
figuur 5	filmstill van <i>Psycho</i> van Alfred Hitchcock, 1960

Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling heeft ernaar gestreefd de auteursrechten op hier gebruikt materiaal te regelen volgens de wettelijke bepalingen. Wie desondanks meent zekere rechten te kunnen doen gelden, wordt verzocht contact op te nemen met Cito.